

Szivák Ildikó

V. évf. biológus

Az Örvényesi-séd makrozoobentosz faunájának felmérése és téridő mintázatának vizsgálata

Evolúcióbiológia, Ökológia, Szisztematika szakirány

Témavezető: dr. Török Júlia Katalin adjunktus Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar

Tartalomjegyzék

Összefoglalás	3.
Bevezetés	3.
Célkitűzés	4.
Anyag és módszer	4.
Eredmények és megvitatásuk	6.
Faunisztikai eredmények	6.
Tér-idő mintázat vizsgálatok eredményei	7.
Összegzés, kitekintés	10.
Irodalomjegyzék	11.
Függelék	12.

Összefoglalás

A Balaton-felvidéken (Pécsely-medence) eredő Örvényesi-séd egyike a jobbára természetközeli állapotban fennmaradt északi parti kis vízfolyásoknak. A változatos morfológiájú patakmeder többféle vegetációtípuson halad át, így heterogén élőhelyek alakultak ki. A korábbi vizsgálatok a forrás és a torkolat környékére összpontosultak, ahol gazdag gerinctelen élővilágot mutattak ki. Jelen munkánk a teljes hossz-szelvény mentén a különböző élőhelytípusok vizsgálatával egy átfogó képet nyújt a víztest gerinctelen állatsoportjainak tér- és időbeli előfordulási mintázatáról. A tér- és időbeli előfordulási mintázat megismerésének céljából a mintavétel a patak hét, előre kijelölt, eltérő medermorfológiájú és vegetációjú pontján, háromhetente történt. A patak teljes hosszában a Gammaridae család képviselői voltak dominánsak, mellettük a tegzesek és a kétszárnyúak közül a Simuliidae és Chironomidae család képviselői fordultak elő jelentős egyedszámban. A mintavételi helyeket ordinációval vizsgáltuk, amely jól elkülönítette a különböző medermorfológiájú szakaszokat.

Bevezetés

Már többen vizsgálták ezt a vízfolyást, de a makrogerinctelen faunára nézve teljeskörű felmérés a patak teljes hosszán a szakirodalom áttanulmányozása alapján még nem készült. Az első hidrológiai és vízkémiai vizsgálatokat Entz Béla és munkatársai (Entz 1953, Entz 1958, Entz és mtsai 1954) végezték. Szinte minden, a vízi élőlények előfordulását befolyásoló, kémiai és fizikai paramétert vizsgáltak. Ilyen változók pl.: pH, hőmérséklet, víz vezetőképesség, oldott oxigén, nitrit, nitrát, ammónia, össznitrogén, foszfát stb. tartalom Ezek és a további munkák többsége a patak torkolati részére összpontosultak. Kiss Zsuzsanna és munkatársai (2004) már a patak 3 pontján (forrás, vízfolyás középső szakasza, torkolat) folytattak hidrogeográfiai és vízkémiai vizsgálatokat. Ponyi 1997 során több Balaton-felvidéki patakon végzett zoológiai kutatásokat.

Gulyás és munkatársai (1999) a torkolati szelvényben 12 makrogerinctelen taxont azonosítottak, amelyek közül a Gammarus fajok és az Ephemeroptera domináltak. A szerzők megjegyzik, hogy szükséges lenne az általuk vizsgált kisvízfolyások részletes, a felsőbb patak-szelvényeket is érintő felmérése, mivel ott a torkolati résztől eltérő, értékes makrogerinctelen faunára lehet számítani. Szító (2000) mérte fel először részletesen a patak Chironomidae fajgyüttesek, szezonális dinamikai vizsgálatok keretében.

Móra és munkatársai (2006) a patak két pontján (Klárpuszta (Pécsely) és torkolat), szezonálisan végzett faunisztikai felmérés során igen gazdag makrogerinctelen faunát tártak

fel. A területről a korábbi irodalmi adatokat is számba véve 6 Ephemeroptera, 7 Odonata, 7 Heteroptera, 31 Coleoptera, 17 Trichoptera és 11 Chironomidae fajt azonosítottak. Munkájukban kiemelik, hogy a Balaton környéki patakok makrogerinctelen faunája számos gyűjtőmunka ellenére is feltáratlan, és további vizsgálatok szükségesek.

Célkitűzés

Az Örvényesi-séd partját jobbra természetközeli állapotban fennmaradt és térben heterogén vegetáció övezi. E tulajdonsága mellett és a meszes alapkőzet ellenére a patak meglehetősen bővizű, így feltehetően heterogén és térben változó makrogerinctelen fauna élőhelye, amit 2006 augusztusában végzett előzetes vizsgálataim is alátámasztanak. Munkám célja, hogy egy egyéves perióduson belül a patak teljes hosszán vizsgálódva a makrozoobentosz együttesek tér- és időbeli heterogenitását feltárjam, a fauna a számomra lehetséges legfinomabb felbontásával. Kiemelt jelentőségű a hazai viszonylatban ritka fajok és különösképpen az oligotróf vizeket jellemző taxonok megtalálása, ezen fajok élőhelyek szerinti előfordulásának valamint szezonális dinamikájának megismerése. Fontos megemlíteni, hogy míg a patakmeder jelentős része érintetlen területeken halad keresztül, néhány pontján aktív emberi beavatkozás észlelhető. A patak a Balaton legnagyobb összefüggő nádasába torkollik. Ez utóbbi tények ismeretében különösen indokolt a kisvízfolyás természetvédelmi szempontú vizsgálata.

Anyag és módszer

A térbeli heterogenitás megismerésének céljából vizsgálataimra a patak teljes hosszán, hét kijelölt, egymástól eltérő medermorfológiájú és vegetációjú pontján került sor.

A mintavételi helyek jellemzése:

I. Forrás (Pécsely, Zádor-vár). Medermorfológiai jellemzők: nagyméretű kövek, kavicsos mederfenék, sekély, gyorsfolyású víz. Közvetlenül a kifolyónál gyeper, alatta fás, bokros árnyékoló növényzet található. A víz hőmérséklete az év során közel állandó (10°C körüli). Vízhozama mesterségesen szabályozott.

II. Forrás alatt 1 km-re (Pécsely, Szőlőhegy). Medermorfológiai jellemzők: finom kavicsos, enyhén iszapos mederfenék, sekély, gyorsfolyású víz. A mederben és a parton gyékényes és nádas növényzet él. A mintavételi hely melletti nyárfasor árnyékoló hatása erős. Vízhozama az év során közel állandó, a 2007-es nyári aszály hatása a jó vízutánpótlás miatt nem volt érzékelhető.

III. Duzzasztott terület (Pécsely Klárapusztja). Medermorfológiai jellemzők: lágy iszapos, bomló szerves anyaggal sűrűn borított mederfenék, mélység: 10-20 cm, a vízáramlás csekély. A vízparti növényzet erősen változott a vízállás függvényében, és a víztükör nyári zsugorodása valamint az árnyékolás megszűnése következtében a borítottság jelentős mértékben növekedett. A duzzasztó területét fűz-nyár ligeterdő övezte, amelyet sajnálatos módon 2007 tavaszán kivágtak. A víz áramlási sebessége és a vízállás az év során erősen ingadozott. Az 2006 őszi időszakot magas, duzzasztott állóvíz jellemezte. Télen a zsilip megnyitásának következtében a patak visszatért eredeti medrébe és a vízáramlás csekély mértékben nőtt. Kora nyáron (2007.06.01. mintavétel alkalmával) rövid időszakra újra visszatartották a vizet, így az áramlás minimálisra csökkent. A nyári (2007 júliusában) extrém aszályok valamint fakivágás okozta erős besugárzás következtében a terület teljesen kiszáradt, a víz csak szeptemberben jelent meg újra.

IV. Duzzasztott terület alatt 0,5 km-re. Medermorfológiai jellemzők: finom, zömében homokkal borított mederfenék a sodrásban, és lágy iszap a kiszélesedő, medence jellegű szakaszokban. A patakmeder több helyen kiszélesedik, így gyorsan áramló sodrás, és lassú vagy állóvízű medence jellegű szakaszok különíthetők el, ezért a mérőhelyen a patak egy keresztmetszelyében két mintavételi pontot választottam ki. A patak sodrását mély (20-25 cm), közepesen áramló víz, a medencéket sekélyebb, lassú folyású víz jellemzi. A területet patakparti magaskórósok dominanciája jellemezte, de ez a növényzet 2007 tavaszán kezelés (legeltetés) hatására eltűnt. A patak partján kis kiterjedésű nádas, kevésbé árnyékoló, ritkasan álló fák figyelhetők meg. A vízhozama kevésbé ingadozott a duzzasztott területhez képest, ami az e szakasz felett közvetlenül eredő önálló forrás vízutánpótlásának köszönhető. A meder állapota az év során erősen változott feltehetően a január folyamán a patak völgybe telepített marhák hatására (intenzív taposás, dagonya, gázló kialakítása).

V. Gázló (Örvényesi Szőlőhegy). Medermorfológiai jellemzők: lágy, iszapos mederfenék, közepes, néhol gyors folyású víz. A patakpartot sásos, gyékényes és vízparti lágyszárú növényzet borítja. A terület viszonylag világos, annak ellenére, hogy gyertyános-tölgyes erdő övezi. Évközben stabil vízhozamú szakasz. A meder 2007 augusztusában a nagy szárazság hatására teljesen kiszáradt. A víz az őszi esőzések után sem jelent meg.

VI. Szurdok (Örvényesi Szőlőhegy). Medermorfológiai jellemzők: köves, nagyméretű kavicsos mederfenék, közepes sodrású víz, a vízmélység 10-20cm között ingadozott. A mintavételi hely zárt lomkoronájú elegyes gyertyános-tölgyesben található. 2007 augusztusában a nagy szárazság hatására és a vízutánpótlás hiányában ezen mederszakasz is kiszáradt.

VII. Torkolat. Medermorfológiai jellemzők: lágy üledékes mederfenék, vízhozamtól függően közepes vagy lassú áramlás, vízmélység: 40-50 cm. Növényzet: nádas, nyáras-füzes. E szakaszt egész évben a patak átlagához képest magas vízállás jellemezte a tó visszaduzzasztó hatása miatt.

A mintavételezést 2006 októberétől kezdődően egy éven keresztül háromhetente végeztem, a kellő mintaszám érdekében. Jelen munkában a tervezett 18-ból 13 mintavételi alkalom eredményét értékelem ki. A mintavételek dátumai: 2006. 10. 04., 2006. 10. 28., 2006. 11. 18., 2006. 12. 09., 2006. 12. 30., 2007. 01. 20., 2007. 02. 15., 2007. 03. 31., 2007. 04. 22., 2007. 05. 14., 2007. 06. 01., 2007. 06. 23., 2007. 07. 18.

Mérőállomásonként és mikrohabítatonként 5 párhuzamos mintát vettem, a statisztikai értékelhetőség miatt. A mintavétel epibentoszból, szemikvantitatív módon történt 50x25 cm-es területről 25x12,5 cm keretnagyságú 1,5 mm lyukbőségű háló segítségével, 30s időtartam alatt. A gyűjtött állatokat a terepi munka során 75%-os metanol valamint formalin keverékében konzerváltam. A mintavételezés módszertanának beállításához elővizsgálatokat végeztem: mérőállomásonként 3x8 párhuzamos gyűjtést végeztem és értékeltem ki (jelen dolgozatban nem szerepel). Vízanalitikai paramétereket (pH, vezetőképesség, hőmérséklet) minden alkalommal rögzítettem. Medermorfológiai adatok (alzatípus, vízmélység a sodrásban, meder szélesség) felvétele alkalmanként megtörtént. Ezen adatokat a dolgozatban még nem használom fel.

A gyűjtött anyagot a laborban nagyobb rendszertani csoportokra szétválogattam. A fajok azonosítása specialisták segítségével történik.

Az azonosítás során a fajokról USB kamerával fényképeket készítettem. A numerikus értékelést ordinációval végeztem, a SYN-TAX 2000 programmal (Podani 1994).

Eredmények és megvitatásuk

Faunisztikai eredmények:

A vizsgálat eddigi feldolgozottsága mellett 43 taxon lett (család szinten) azonosítva (Függelék 1. táblázat). Az éves felmérés alapján a patak egész hossz-szelvényében a Gammarus genus és az Oligochaeták (nagy mennyiségben egyedül a duzzasztott terület alatti szakaszon) dominanciája figyelhető meg. További tömegesen előforduló családok: Heptageniidae, Baetidae, Chironomidae, Simuliidae. A területről begyűjtött ritkább taxonok: Aeschnidae, Veliidae, *Ranatra linearis*, Psychomiidae, Hydropsyidae.

Eddig 11 Trichoptera speciést sikerült azonosítani. Közülük a *Beraea maurus* és az *Apatania muliebris* igen ritka fajok, megjelenésük a Balaton északi parti kisvízfolyásaira

nézve faunisztikailag új adat. Az *Apatania muliebris* fajból eddig Magyarországon csupán néhány egyedet gyűjtöttek a Vas megyei Kám község közelében, a Jeli arborétumban (Nógrádi, 1994). A szerző szerint igen ritka, alpesi, Magyarországon jégkori reliktumnak tekinthető faj, amely a hideg, közel állandó hőmérsékletű forrásokban él. Az Örvényesi-séd forrásában főleg a tavaszi hónapokban fordult elő nagyobb mennyiségben.

Apatania muliebris

Beraea maurus

1. ábra: Az Örvényesi-séd két Trichoptera faja

Tér-idő mintázat vizsgálatok eredményei

A mintavételi helyek egymáshoz való viszonyát a faunisztikai feldolgozást követően főkoordináta analízissel vizsgáltam (SYN-TAX 2000, Podani 1994). A főkoordináta elemzést mintavételi alkalmanként végeztem. Ebből a Függelék 1. Diagramján nyolc különböző mintavételi időpont szórásdiagramját mutatom be.

A 2006. november 18-i szórásdiagramon (Függelék 1/A. ábra) a forrás és a duzzasztó markánsan elkülönül a többi élőhelytől. Ezen habitatokra jellemző taxonok: a forrásnál az *Apatania muliebris* és *Radix ovata* fajok, a duzzasztónál az *Asellus aquaticus* és a Coenagrionidae, Notonectidae, Corixidae, Pleidae családok. A duzzasztó elkülönülése a területre jellemző magas vízállásnak volt köszönhető (a zsilipeket teljesen lezárták), így ezen mederszakasz vízáramlása a többi élőhelyéhez képest jóval csekélyebbnek bizonyult. A duzzasztó alatti két terület (sodrás és medence szakasz) egymáshoz közel, de a többi habitattól távol helyezkedik el a szórásdiagramon.

A 2007. január 20-i mintavétel (Függelék 1/B. ábra) analízise során megint a forrás élőhely előzőekben már említett fajok alapján való elkülönülése tapasztalható. Ha ezt kihagyjuk a korrespondencia elemzésből, akkor megfigyelhető a szurdok és a duzzasztó alatti két terület (sodrás és medence szakasz) Hydrophilidae, Heptageniidae ill. többek között a Tabanidae, Ptychopteridae, Gyrinidae családok alapján való elkülönülése a patak többi szakaszaitól.

A 2007. február 14-i mintavétel (Függelék 1/C. ábra) adatainak elemzése során a forrás élőhely szórásdiagramon való elkülönülésén kívül a szurdok szakasz elválása volt tapasztalható az Polycentropodidae, Rhyacophilidae és Heptageniidae családok alapján.

A 2007. április 22-i szórásdiagramon (Függelék 1/D. ábra) a forrás és a duzzasztó alatti két terület markáns és a torkolat gyengébb elkülönülése mutatható ki.

A 2007. május 14-i eredmények elemzésével (Függelék 1/E. ábra: forrás élőhely kihagyva az analízisből) hasonló képet kapunk, mint az előző alkalommal. A torkolatra jellemző taxonok: Elmidae, Sialidae, míg a duzzasztó alatti területekre jellemző taxonok: Tricladida, Pisidium, Psychomiidae, Ptychopteridae.

A 2007. június 01-i szórásdiagramon (Függelék 1/F. ábra) újból elválik a többi élőhelytől a duzzasztott terület, ami a víz újbóli visszaduzzasztásának, a magas vízállásnak és csekély vízáramlásnak volt köszönhető.

A 2007. június 23-i mintavétel adatait értékelve (Függelék 1/G. ábra) nagyon hasonló szórásdiagramot kapunk, mint az előző alkalommal. Markánsan elválik a többi élőhelytől a forrás, a duzzasztott terület és torkolat.

A 2007. július 17-i eredmények (Függelék 1/H. ábra) már változást hoznak, ami a nyári szárazság miatti kis vízállásnak köszönhetően. A gázló és a szurdok eddig nem megszokott elválását az okozza, hogy a mintavétel idején már nem volt áramló víz a patakmederben és a gyűjtés a visszamaradó tócsákból történt. Ezen habitatokat az alacsony oxigénkoncentrációtól nem függő *Nepa cinerea* faj tömeges megjelenése jellemezte.

Összefoglalva a forrás 10 hónapos vizsgálat során tapasztalható állandó elkülönülése a szórásdiagramokon a medermorfológiai eltérések mellett a területen egyedül itt élő *Apatania muliebris* és *Radix ovata* fajoknak köszönhető. A vízállás függvényében a duzzasztott terület is elkülönült az egyéb habitatoktól, ami 2006. november 18-i és a 2007. június 01-i gyűjtés korrespondencia analízise során jól megfigyelhető. A duzzasztott terület szórásdiagramokon való helyzetét a kizárólag itt előforduló Aeschnidae és Coenagrionidae lárvák, és a tömeges mennyiségben megjelenő az *Asellus aquaticus* adja. A duzzasztó alatti területek szinte mindegyik szórásdiagramon feltűnően elkülönülnek valamennyi többi élőhelytől. Fajegyütteseik összetétele időben változott, és a többi élőhelyétől minőségében is eltért. A duzzasztó alatti területen nagy mennyiségben jelentek meg az Oligochaeták, míg máshol csak néhány egyed került begyűjtésre. Nyáron a kiszáradóban lévő patak szakaszokon tömegesen jelent meg a *Nepa cinerea*, amely e területek (gázló, szurdok) elválását eredményezte a július 18-i szórásdiagramon. Ezen patak szakaszok (szurdok, gázló) fajegyütteseik jelentősen különböznek az élőhely fokozatos zsugorodása miatt. A torkolati szakasz elválása májustól

tapasztalható, ami a többi szakaszhoz képesti magasabb szerves anyag tartalomnak és a Balaton visszaduzzasztó hatásának köszönhető.

A késő őszi és téli mintavételek szórásdiagramjain a patak tápanyagszegény volta miatt a különböző medermorfológiájú élőhelyek kevésbé válnak el, és a mért környezeti változók kisebb tartományban szórtak, így az egyes szakaszok fajegyütteseinek összetétele kevésbé tér el egymástól. Tavasszal a jelentősen eltérő medermorfológiájú patakszakaszok (forrás, duzzasztó alatti terület, torkolat) makrogerinctelen fajegyütteseinek összetétele nagyobb különbséget mutatott, így a szórásdiagramon e szakaszok elkülönültek el a több élőhelytől.

A mintavételi helyek egymáshoz való viszonyának időbeli változását főkomponens analízissel (PCA) vizsgáltam, amit a Függelék 2. ábrája mutat be. Az elemzéshez a 10 hónapos mennyiségi mintavételi munka minden eddig feltárt adatát felhasználtam. Az analízisből kihagytam a Gammarusok és Oligochaeták egyedszám adatait, mivel tömeges előfordulásuk miatt a fajegyüttesek és élőhelyek közötti finomabb különbségek (még egy standardizálást követő analízisben is) nehezen tárhatók fel.

A forrás élőhely az alacsony, és közel állandó taxonszám ill. -összetétel miatt szinte teljesen azonos helyre (az origóhoz közel) vetül a szórásdiagramon (főkomponens analízis). A forrás alatti szakasz elválását a többi élőhelytől a területen az év során változó mennyiségű, de állandóan jelenlévő, a kérészekhez tartozó Baetidae család okozza. Megfigyelhetjük, hogy ősszel (Fa1-3), télen (Fa 4-5) és nyáron (Fa 11-13) a Baetidae család szerepe az élőhely elválásában kisebb, mint a januártól májusig (Fa6-10) tartó időszakban. A forrás alatti szakasz elválását a fentiekén kívül kisebb mértékben a Polycentropodidae és Scirtidae család okozza. A duzzasztott élőhely őszi és téli mintavételi alkalmi (D1-6) igen közel vetülnek egymáshoz a szórásdiagramon, ennek oka, hogy ebben az időszakban magas vízállás és csekély áramlás jellemezte e szakaszt. Itt a többi élőhelytől eltérő, de időben kevésbé változó taxon összetétel volt jellemző. A terület elkülönülésében szerepet játszó taxonok: *Asellus aquaticus*, Zygoptera, Limoniidae, Dytiscidae, Sialiiidae. A 2007. június 01-i (D11) mintavétel erősen elkülönül minden más élőhelytől, ennek valószínűsíthető oka az, hogy újra visszatartották a vizet a duzzasztott területen, és így a féléves kisvíz után magas vízállás, ill. állóvíz alakult ki. A duzzasztó alatti területek (Das, Dap) elkülönülnek valamennyi többi területtől, ám egymáshoz képest is szórta jelennek meg a szórásdiagramon. Ez az időben változó, de minőségében a többi élőhelyétől eltérő összetételű fajegyütteseknek köszönhető. A torkolat szakasz viszonyát a többi élőhelyhez a Chironomidák, kisebb mértékben a Sialiiidae család képviselőinek jelenléte határozza meg, ami a nyári hónapokban igen erős (T10-T13).

Összességében a részbe természetes, részben mesterséges okokra visszavezethető változások a vízjárásban azt eredményezték, hogy az egyenletes vízjárású őszi és téli hónapokban magas konnektivitás, a nyári hónapokban pedig fragmentáltság volt megfigyelhető a patak makrogerinctelen fajegyütteseinek által benépesített habitatoknál. Mindez felerősítette az egyébként is eltérő habitat típusokban a fajegyüttesek közti különbségeket. A konnektivitás esetleges megszűnése a hossz-szelvény bármely szakaszán a patak egészének faunáját hosszútávon érintő káros hatás lenne.

Összegzés, kitekintés

Az Örvényesi-sédben a 10 hónapos mintavételezés során gazdag makrozoobentost (43 taxon) sikerült megfigyelni a patak teljes hossz-szelvénye mentén. Az *Apatania muliebris* megjelenése a patak forrásában további kérdést vet fel: előfordul-e a faj más forrásokban a Balaton-felvidéken, vagy itt található az egyetlen élőhely, ahol a megfelelő körülmények biztosították a megjelenéséhez?

A megfigyelt gerinctelen állatcsoportok család szintű azonosításával több áramlózivű szakasz fajegyütteseit meg lehetett különböztetni. A patak hossz-szelvénye mentén folytonosan előforduló taxonok (pl.: Oligochaeta) mennyiségi különbségei, és a különböző habitatokra specifikusan jellemző csoportok (pl.: Sialiidae) megjelenése alapján különíthetők el az egyes szakaszok.

Az egész éves mintavételek feldolgozásával várhatóan a legátfogóbb ismeretekkel az Örvényesi-séd makrogerinctelen együtteseiről rendelkezünk majd a Balaton északi befolyói közül.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom a határozásban nyújtott segítségéért dr. Kirska György adjunktusnak (ELTE Biológiai Szakmódszertani Csoport) és Dózsa-Farkas Klára professzor asszonynak (ELTE Állattrendszertani és Ökológiai Tanszék) a fotózáshoz nyújtott segítségéért.

Köszönettel tartozom a Trichoptera faji szintű határozásában nyújtott segítségéért dr. Móra Arnoldnak (MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézete) és a Tricladidák faji szintű határozásában nyújtott segítségéért Fülep Teofilnak (Holocén Természetvédelmi Egyesület).

Hálás köszönet illeti Török Júlia adjunktust, (ELTE Állattrendszertani és Ökológiai Tanszék), aki az egész munka során segítségemre volt.

Irodalomjegyzék

Entz B.: Horizontális kémiai vizsgálatok 1950 és 1952 nyarán a Balaton különböző biotópjaiban és néhány beömlő patak torkolatában, *Annal. Biol. Tihany* 21: 29-48, 1953.

Entz B.: Az Aszófői Séd, továbbá a Pécsely-patak és az Aszófői Séd között a Balatonba ömlő patakok hőmérsékleti és kémiai viszonyai, *Annal. Biol. Tihany* 25: 109-136, 1958.

Entz B., Kol E., Sebestyén O., R. Stiller J., Tamás G., Varga L.: A Balatonban ömlő vizek fiziológiai és biológiai vizsgálata I. A Pécsely-patak, *Annal. Biol. Tihany* 22: 61-83, 107-183, 1953.

Gulyás P., Németh J., Csányi B., Juhász P.: A Balatont tápláló kisvízfolyások vízminősége és élővilága, *Vizügyi Közlöny* 1999. 3. füzet: 405-452, 1999.

Kiss Zs., Kovács Cs., Padisák J., Schmidt A.: Hidrológiai és vízkémiai vizsgálat néhány közép-magyarországi kisvízfolyásban, *Hidrológiai Közlöny* 84., 2004.

Móra A., Barnucz E., Boda P., Csabai Z., Cser B., Deák Cs., Papp L.: A Balaton környéki kisvízfolyások makroszkopikus gerinctelen faunája, *Acta biol. Debrecina, Suppl. Oecol. Hung.* 16.:105-167, 2007.

Nógrádi S.: New data to the caddisfly (Trichoptera) fauna of Hungary, III., *Folia Entomologica Hungarica* LV.: 271-280, 1994.

Podani, J.: *Multivariate Analysis in Ecology and Systematics*. SBP Academic Publishing, The Hague, pp. 316, 1994.

Ponyi J.: A Balaton-felvidék patakjainak zoológiai vizsgálata, *Hidrológiai Tájékoztató* 18-22., 1997.

Szító A.: Az Örvényesi-, Aszófői-, Szőlői-Séd árvaszűnyog faunája, a fauna szezonális dinamikája, biomasszája és diverzitás értékei, *Hidrológiai Közlöny* 80.:41-44, 2000.

Függelék

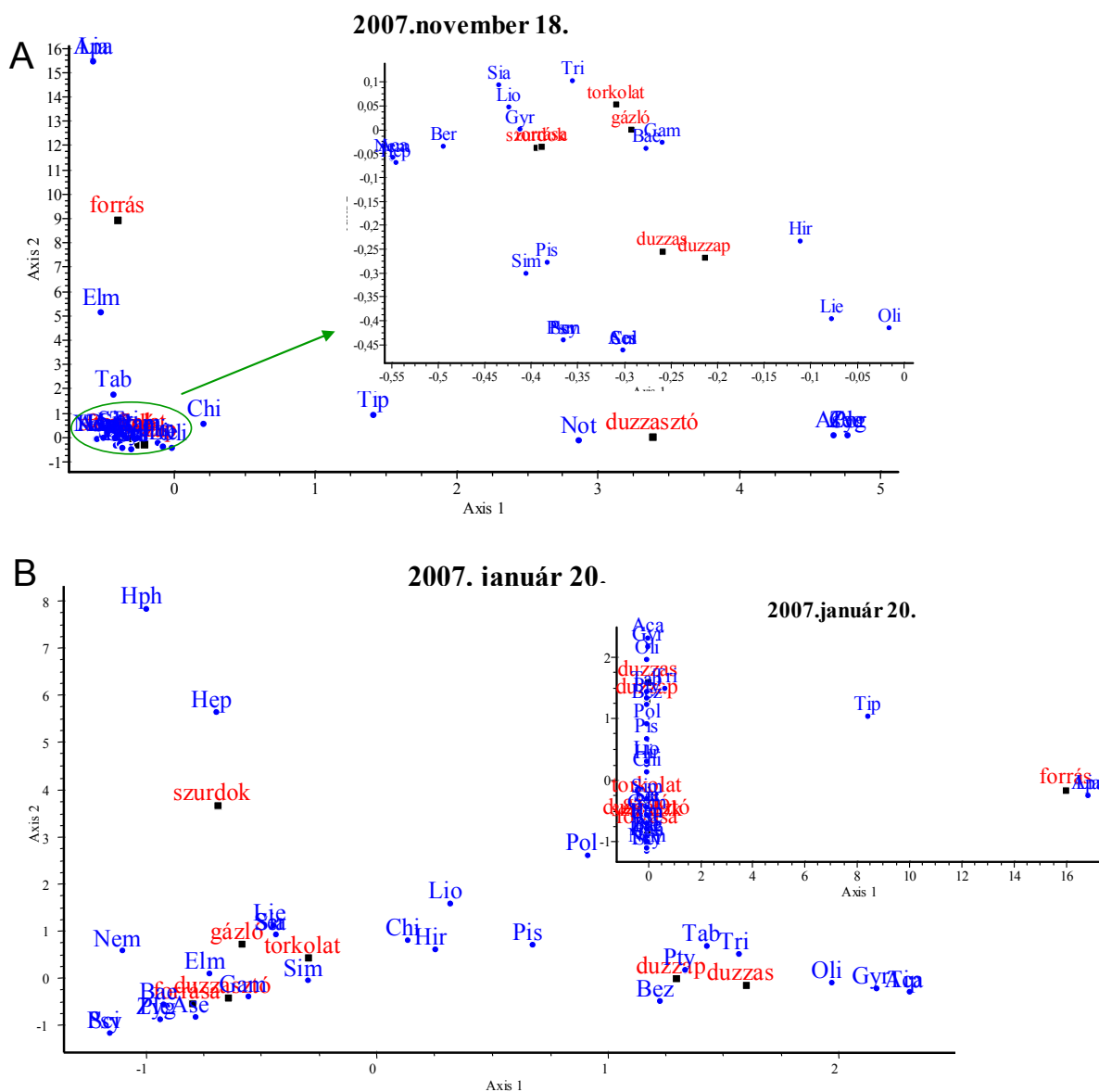
1. táblázat: Az Örvényesi –séd eddig feltárt faunája. A taxonok előtti hárombetűs kódokat a szórásdiagramokon használtam.

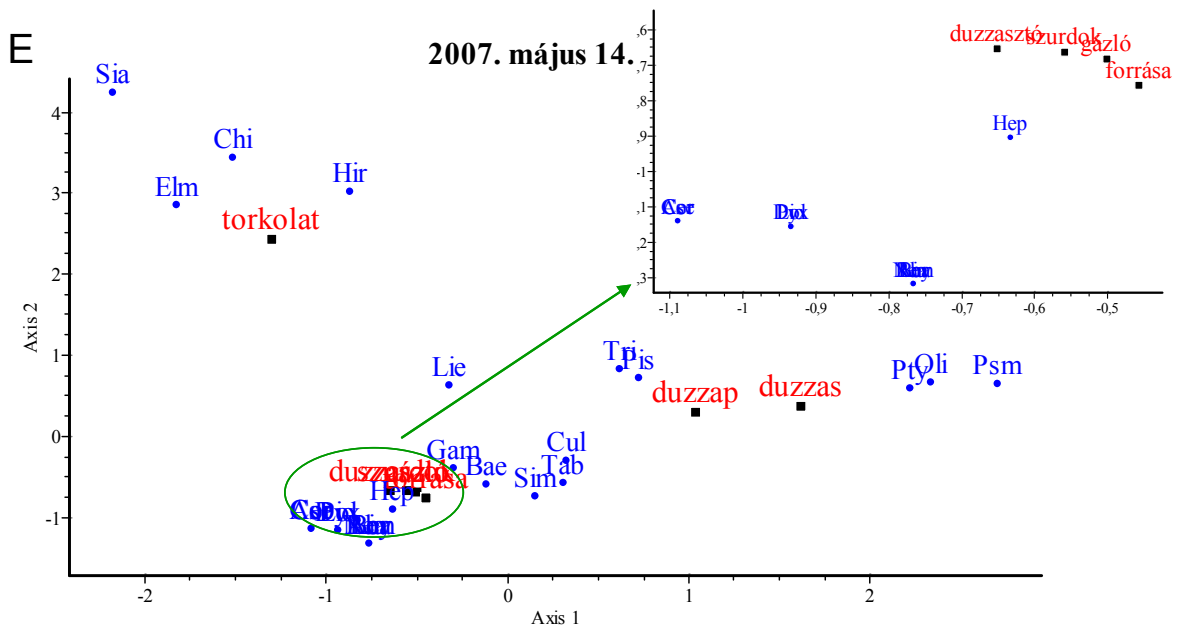
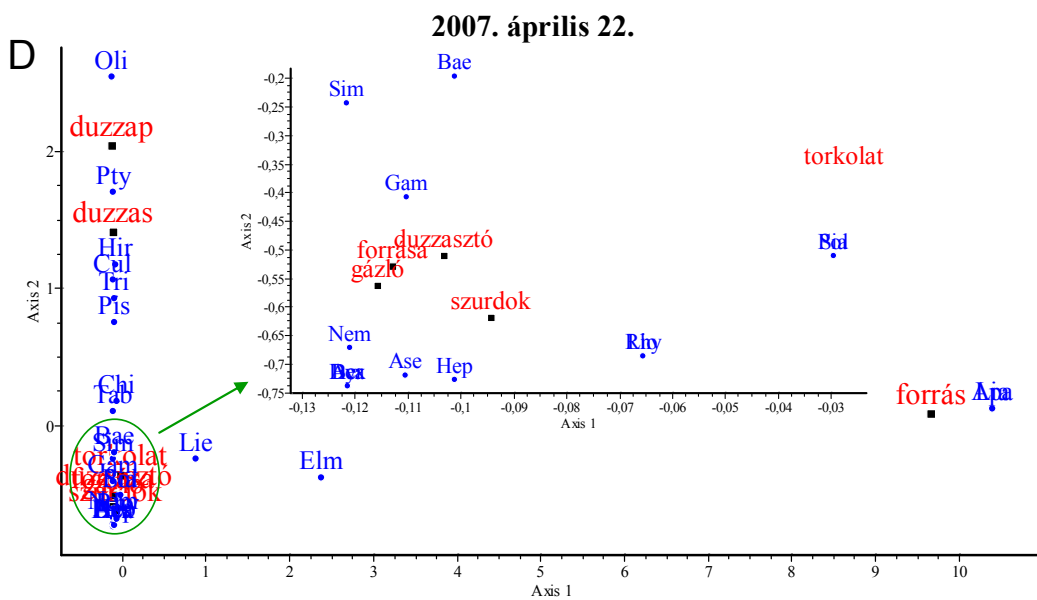
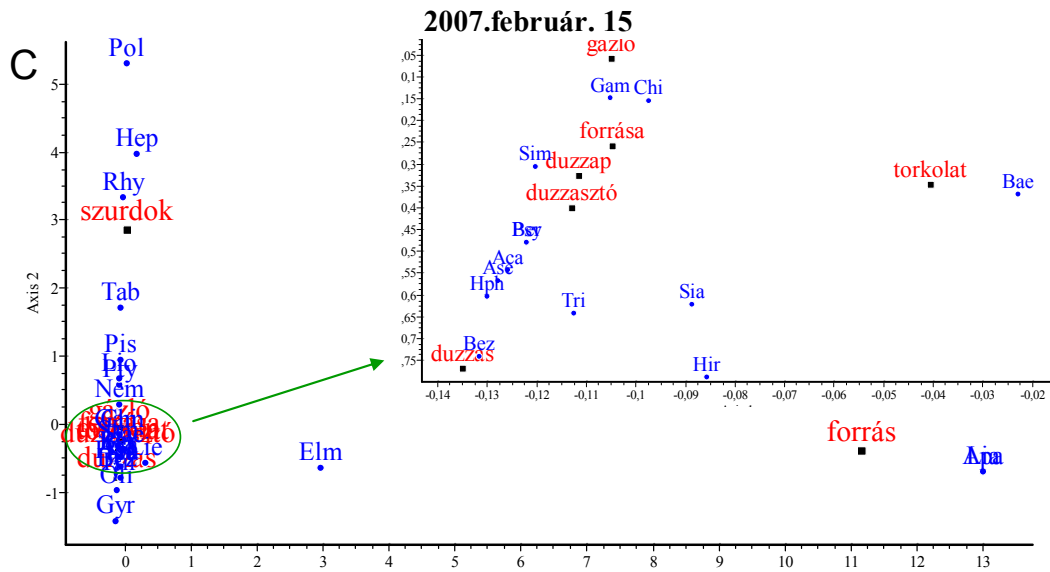
Tri	Turbellaria - Tricladida
Oli	Clitellata - Oligochaeta
Hir	Clitellata - Hirudinea
Lia	Mollusca - Gastropoda - Basommatophora - Limnaeidae - <i>Radix ovata</i> (Draparnaud, 1805)
Pla	Mollusca - Gastropoda - Basommatophora - Planorbidae
Pis	Mollusca - Bivalvia - Pisidium
Aca	Chelicerata - Arachnida - Acari
Ase	Crustacea - Malacostraca - Edriophtalma - (Isopoda) - <i>Asellus aquaticus</i> (Linnaeus, 1758)
Gam	Crustacea - Malacostraca - Edriophtalma - (Amphipoda) - <i>Gammarus spp.</i>
Hep	Ephemeroptera - Heptageniidae
Bae	Ephemeroptera - Baetidae
Zyg	Odonata - Zygoptera - Coenagrionidae
Aes	Odonata - Aeschnidae
Nem	Plecoptera - (Arctoperlia) - Nemouridae
Vel	Heteroptera - (Gerromorpha) - Veliidae
Not	Heteroptera - (Nepomorpha) - Notonectidae
Cor	Heteroptera - (Nepomorpha) - Corixidae
Ple	Heteroptera - (Nepomorpha) - Pleidae
Nep	Heteroptera - (Nepomorpha) - Nepidae - <i>Nepa cinerea</i> Linnaeus, 1758
Rli	Heteroptera - (Nepomorpha) - Nepidae - <i>Ranatra linearis</i> (Linnaeus, 1758)
Dys	Coleoptera - (Adephaga) - Dytiscidae
Hph	Coleoptera - (Polyphaga) - Hydrophilidae
Elm	Coleoptera - Elmidae
Gyr	Coleoptera - Gyrinidae
Sci	Coleoptera - Scirtidae
Sia	Megaloptera - Sialidae
Ber	Trichoptera - Beraeidae - <i>Beraea maurus</i> Curtis, 1834
Psm	Trichoptera - Psychomiidae - <i>Lype reducta</i> (Hagen, 1860)
Rhy	Trichoptera - Rhyacophilidae - <i>Rhyacophila dorsalis</i> csoport
Pol	Trichoptera - Polycentropodidae - <i>Plectrnoemia conspersa</i> (Curtis, 1834)
Hps	Trichoptera - Hydropsychidae - <i>Hydropsyche saxonica</i> McLachlan, 1884
Lie	Trichoptera - Limnephilidae - <i>Potamophylax rotundipennis</i> (Brauer, 1857)
	Trichoptera - Limnephilidae - <i>Chaetopteryx fusca</i> Brauer, 1857
	Trichoptera - Limnephilidae - <i>Glyphotaelius pellucidus</i> (Retzius, 1783)
	Trichoptera - Limnephilidae - <i>Limnephilus lunatus</i> Curtis, 1834
Ser	Trichoptera - Sericostomatidae - <i>Notidobia ciliaris</i> . (Linnaeus, 1761)
Apa	Trichoptera - Apatanidae - <i>Apatania muliebris</i> McLachlan, 1866
Cer	Diptera - (Nematocera) - Ceratopogonidae
Bez	Diptera - (Nematocera) - Ceratopogonidae - <i>Bezzia spp.</i>
Psy	Diptera - (Nematocera) - Psychodidae

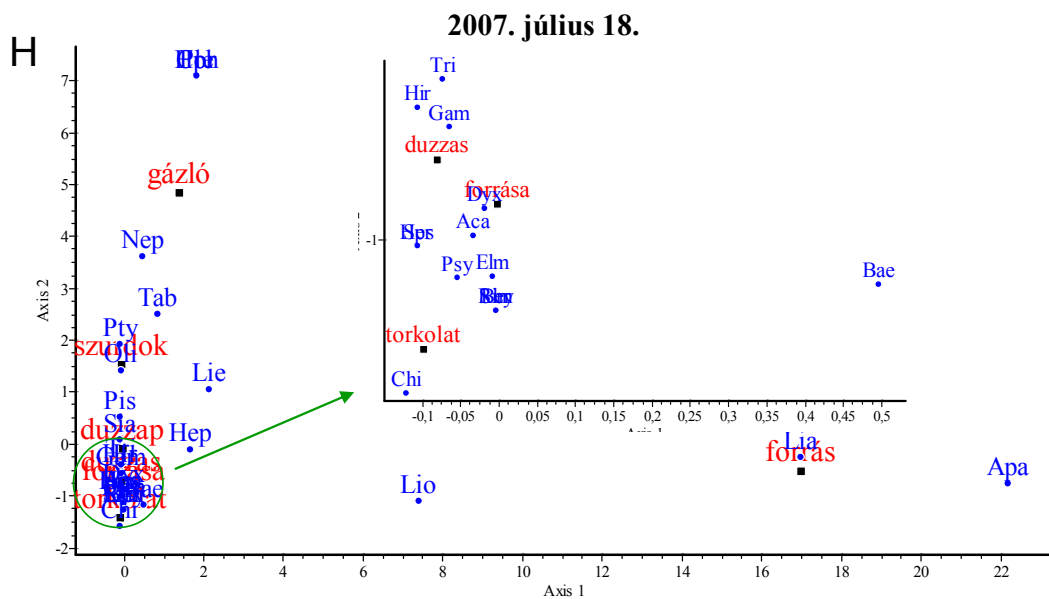
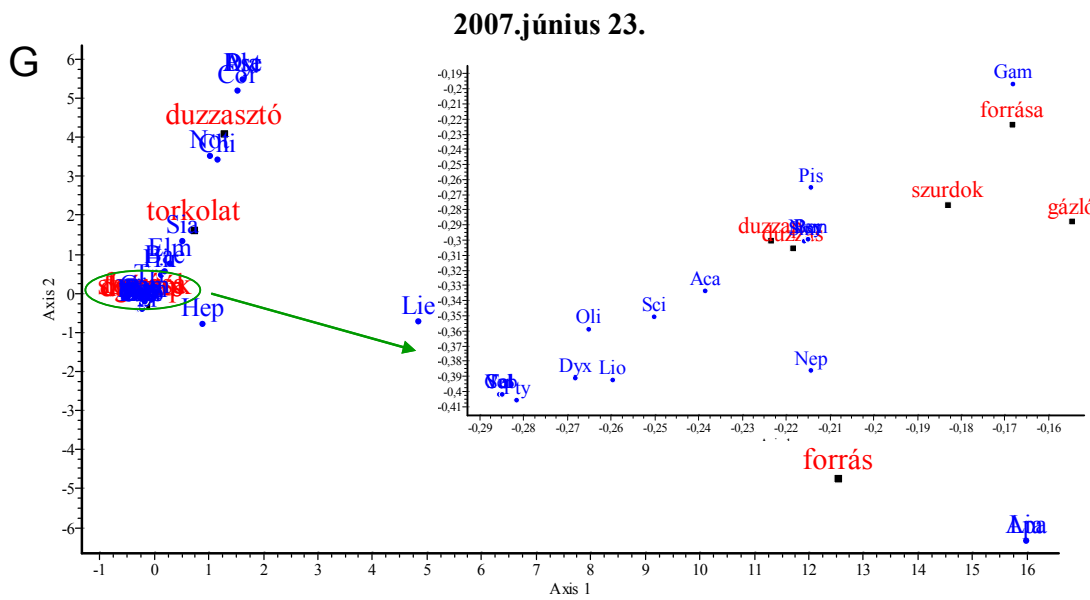
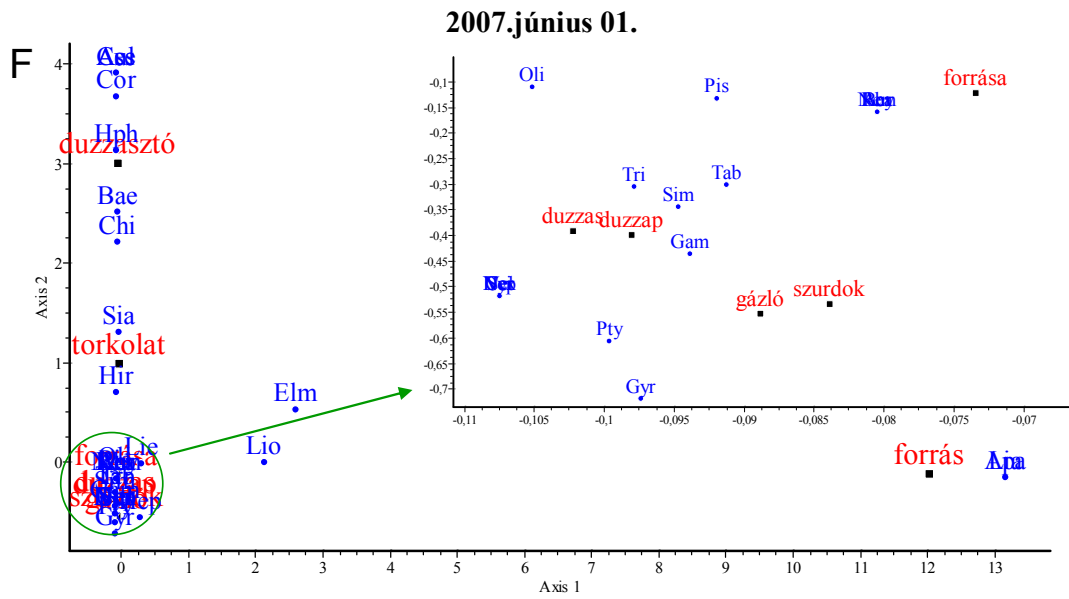
Cul	Diptera - (Nematocera) - Culicidae
Chi	Diptera - (Nematocera) - Chironomidae
Sim	Diptera - (Nematocera) - Simuliidae
Tip	Diptera - (Nematocera) - Tipulidae
Lio	Diptera - (Nematocera) - Limoniidae- Dicranota
Pty	Diptera - (Nematocera) - Ptychopteridae
Dyx	Diptera - (Nematocera) - Dyxidae
Tab	Diptera - (Brachycera) - Tabanidae

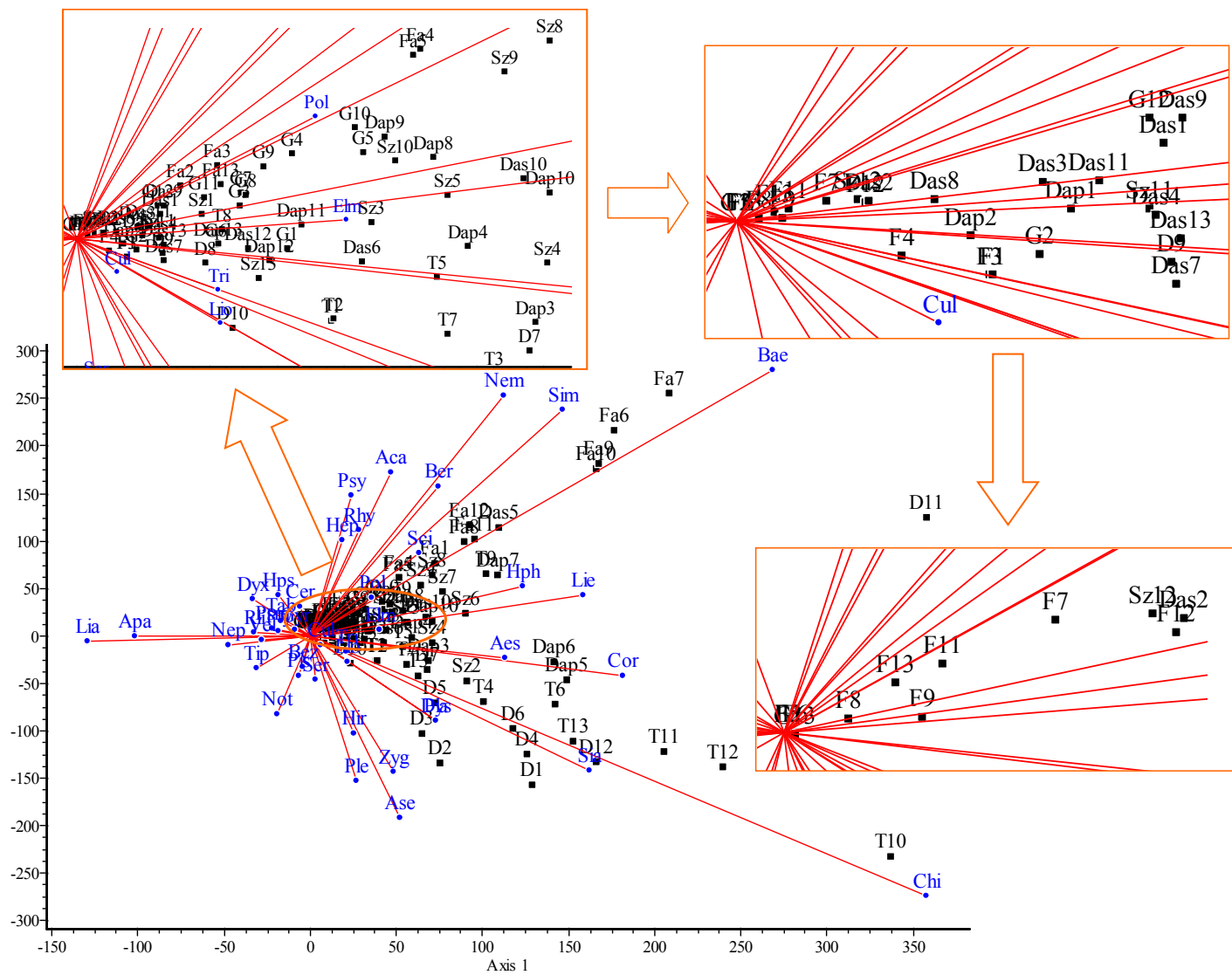
1.táblázat folytatása

1. ábra: A makrozoobentosz fauna megfeleltetése a különböző mintavételi helyekkel a teljes makrozoobentoszra nyolc eltérő mintavételi alkalom során (korrespondencia analízis, szimmetrikus súlyozás, SYN-TAX)

2. ábra: Az Örvényesi-séd élőhelyeinek ordinációja főkomponens analízis alapján (SYN-TAX)